

وَرَأَى ذَٰلِكَ (el mülkü şeytânül âlimi vel melekûtü şeytânül ârifi vel ceberûtu şeytânül vâgifi vellâhü min verâi zâlîke) kudsi kelimeleri, rasûle hıyaneti beyan eder. Alem-i mülk alimin şeytanı demek, feyzi mukaddesden dimağa gelen akıl nurunu sırf dünya için sarfetmek, bütün zahiri ilimleri, fenleri tahsil edip, ilimlerinin garazı, müftü, hakim, müderris olmak, halka karşı kibir, ucup ve riyayla, beytûlmalden ücret almakla Cenab-ı Haktan uzaklaştırdığı için şeytanül-alimdir. Arif ise riyazat kuvvetiyle melekuta kadar yükselir. Meleklerden aldığı kuvvetle Samirî gibi harikulade kerametle nefsi emmaresine kuvvet gelip rububiyet gösterir. Bu da ülûhiyyet makamına şerik ve şeytan-ı melekuttur. Vâkıfların ceberut aleminde esma-i husnanın nurunu müşahede etmekle mukayyed esmasını Allah diyerek zat-ı Haktan uzaklaştırdığı için, hazret-i rasûlün miracı gibi mirac ettim diyerek, rasûlullahı hıyanet etmiş olur. Hz. Yunusun şu sözleri hakikat irşada değer:

Dervişlik baştadır tacda değil,
Kızdırmak oddadır saçda değil,
Aradığın mevlayı gönülde ara,
Kudüsde, Mekke de hacda değil,
Eđer mü'minin kalbi karardı ise,
Hakka edeceęi secde değil.

Dervişlik baştadır sözü, feyz-i mukaddesin dimağa tecellisine işaret eder. O nur, nur-u muhammedî denizine eriştirmezse şeytan-ı mülk, şeytan-ı melekut, şeytan-ı ceberut olur. Mukayyeden mutlağa yükselmek, hakikat-ı Muhammediyye deryasında kendini ifna edip bahr-i umman olmaktır. Mesela bir kase su, kasede mukayyed olarak hayy

ismini tesbih eder. O mukayyed kasedeki bir sebeple deryaya damlasını atarsa derya olup rabbul-hayyi kemaliyle müşahede eder. İnsan-ı kâmil ise bütün esması ile müşahede eder.

Onbirinci hadis

أَدْنَىٰ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةَ الَّذِي لَهُ ثَمَانُونَ أَلْفَ خَادِمٍ وَأَثْنَانِ
وَسَبْعُونَ زَوْجَةً تُنْصَبُ لَهُ قُبَّةٌ مِنْ لَوْلُوٍ وَزَبْرَجِدٍ وَيَاقُوتٍ
كَمَا بَيْنَ الْجَابِيَةِ إِلَىٰ صَنْعَاءَ

(ednâ ehliil cenneti menzileten ellezî lehû semânûne elfe hâdimin vesnâni veseb'ûne zevceten tumsabu lehû gubbeten min lu'luil vezebercedin veyâgûtin kemâ beynel câbiyeti ilâ sam'âe)

Yani "menzil cihetinden cennet ehlinin en aşağısına seksen bin hizmetçi, yetmiş iki zevce, onun için lü'lü'den, zebercedden, yakuttan bir köşk yapılır. Köşkün ihata ettiği yer, Şam ile San'a arası kadardır". Buhari Rikak 51 Müslim İman 308 Tirmizi Cennet 17

Bu hadis-i şerifin ledünnîsi: Cennet ehlinin cennette anasırdan mükteseb vücudu cennet olup, zahiri ruh, batını cisimdir. Dünyada ise batınımız ruh, zahirimiz cesettir. Dünyada lezzeti ancak tatma duyusudur. Diğer azaları lezzetten mahrumdur. Cennetteyse bütün vücuduyla lezzet alır. Şimdi nefs-i natika yemek yemek isteğinde bütün vücud ile lezzet alır. Görmek istediğinde bütün vücuduyla görür. Duymak istediğinde bütün vücuduyla işitir. Onun için

ru'yet-i cemal bütün vücuduyla olduğundan ru'yet'e tahammül eder. Şimdi nefs-i natika beş zahiri ve beş batını hasseleriyle cüz'i müşahede eder. Mesela hayal kuvvesinde bütün İzmir'i kendine mal eder. Gezdiği yerlerin şekli hayalindedir. Cennette ise maddi ve hakiki köşklere malik olur. Hayali değildir. Allah taala

" لَا يَسْتَعُونَ حَسِبَهَا وَهُمْ فِيمَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ " (lâ yesmaûne hasîsehâ vehüm fi meştehet enfüsühüm hâlidune) buyurdu.

Yine وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُنَّ أَنْفُسُكُمْ (veleküm fihâ mâ teştehî enfüsüküm) ayet-i mübeşşireleri delil ve şahittir. Enbiya-102. Yani cennet ehli cennette fena söz işitmezler. Ebedi oldukları halde nefs-i natikalarının arzu ve işihaları hazırdır. Cennette emmare, levvame, mülheme yoktur. İrfan ehli, ahiret cennetini dünyada bulurlar.

Girdim hakkın zikrine-Azalarım dil oldu,

Geç ak ile karadan-Halkı bırak aradan,

Niyazi dön buradan-Durma sana gel oldu.

Şimdi cennet hususunda Cenab-ı Rasûlün haber verdikleri her ne kadar akla uzaksa da imanımız hasebiyle katiyen şek ve şüphemiz yoktur.

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَبْحَةً وَاحِدَةً فَأَدَاهُمْ جَمِيعُ لَدَيْنَا مُحَضَّرُونَ (in kânet illâ sayhaten vâhideten feizâhüm cemîun ledeynâ muhtarûn) (Yasin-53 Olan mâthiş bir sestem ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda bulunurlar) kabir müddeti sonunda israfilin suruyla ruh ve ceset birlikte cümlemiz mahkeme için ilahi huzurda hazır bulunacağız.

Şimdi haşir hakkında üç türlü ayet-i celile vardır: 1- Aynı vücudun hayatı :

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نَسُوَّ بَنَاتَهُ

(eyahsebül insânü en len necmea ızâmehû belâ gâdirîne alâ en nüsevviye benânehû) Yani "Biz insanı aynen kemiklerini toplayıp parmaklarının uçlarını tesviye etmeğe kadir olmadığımızı mı zan ediyor? İnsan 3-4. Bu ayet vücud-u aynıye delalet eder.

2- أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ

(eveleysellezî halegassemâvâti vel arda bi gâdirîn alâ en yehluga mislehüm) Yani "yerleri, gökleri yaratan sizin mislinizi yaratmağa kadir değil mi? Yasin -81. Yerde zahir olan ağaçların meyveleri her sene olgunlaşp biz yeriz. Bağların üzümleri, ağaçlardan hasıl olan yemişler, şeftaliler, erikler, kirazlar vs.vs. meyvelerini aldıktan sonra kış zamanında ağaçlar, bağların yaprakları ve suları çekilir, geçici olarak ölürler. Gelecek sene vakitleri geldiğinde yeniden hayat bulup hasıl olan meyveler, bir sene evvel hasıl olan meyvelerin mislidir. Her ciş meyve cinsini verir. Şeftali erik olmaz. Çekirdeksiz üzüm çekirdekli olmaz. Şahsiyet ölür, nev'iyet baki kalır. Ne gibi: Babalar ölür, evlatlar kalır. Evlatlar babanın aynı değil, mislidir.

3- وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوبِينَ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِيمَا لَا تَعْلَمُونَ

(ve mâ nehnu bi mesbûğîne alâ ennübeddile emsâleküm ve nüñşieküm fî mâ lâ te'lemüne) "Biz aciz değiliz, sizin emsalinizi tebdil ve bilmediğiniz suret üzere yaratırız". Vakıa 60-61.

يَوْمَ يَنْفُخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا" (yevme yünfehu fissûri fete'tüne efvâcen) suruyla batın olan ruhlar

cesetlerine girdiğinde fevç fevç mahşere gelirsiniz". Nebe - 18.

Hız.Rasûl efendimize bu ayetten Hz.Muaz sorduğunda : "Benim ümmetim kabirden on sınıf üzerine kalkar. Domuz suretinde, maymun suretinde. Elhasıl kabirden kalkan on sınıfın dokuzu yeryüzü hayvanları, yalnız bir sınıfı insan olarak haşır olur.

Şimdi haşır hakkında bir ayeti, bu vücudun aynı, ikinci ayette misli, üçüncü ayette size malum olmayan bir hayvan suretinde zahir olarak mahşerde toplanacaksınız.

Bu üç surette nazil olan ayetlere iman etmek üzerimize farzı ayındır. Bu ayetler haktır ve doğrudur. Fakat aynı nedir? Misil nedir? Bilmediğiniz suret nedir? Bunların hakikatini anlamakla şek ve şüphesiz iman etmektir. "وَالشَّيْنِ"

"وَالزَّيْتُونَ وَطُورِ سَيْنِينَ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ (vettîni vezzeytûni ve tûri sînîne ve hâzel beledil emîni) İncire, zeytine Sina dağına ve şu emin beldeye yemin ederim" sure-i celilesinde beyan olunan tin, müdrekat-ı ruhtur. Zeytun, müdrekat-ı nefistir. Tur-i sîna, his ve tahayyül madeni olan akıldır. Belde-i emin, külli manalar ve bütün esma-i husnanın mahalleri, mazharı olan kalb-i hakikidir. Bu dört ahsen-i insanın hakikatidir. Aynıyla zahir olması bu itibarladır. Anasırdan mürekkep cesedimiz ile mislidir.

Zira dört unsur, dört hakikatın elbisesidir.

"عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَاسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوْا سَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ" (âliyahüm siyâbü sündüsün huzrun ve istebragun ve hullû esâvira min fizzati) ayeti şahittir (İnsan-21) Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır. Gümüş

bilezikler takınmışlardır." Müktesep vücudumuzun nurani ve baki elbisesidir. İslamiyet elbisesi olan namaz, oruç, hac, zekat ki, namaz toprak, oruç su, hac hava, zekat ateşidir. Bu ilahi teklifleri ifa etmeyenler, hayvan sıfatıyla bilmediğimiz suret üzere zahir olur ki, سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطْرَانٍ (serâbîlühüm min gatırânin) (ibrahim-50 onların gömlekleri katrandandır) ayeti şahittir.

Şimdi aynımız olan dört hakikat hakikat-i Muhammediyeden gelen feyz-i mukaddestir. Ruhumuz ruh-u Muhammedi, aklımız akl-ı Muhammedi, kalbimiz kalb-i Muhammediden cereyan, bu dört nihayetsiz bahr-i ummandır.

Bu aşk bir bahr-i ummandır,

Buna hadd u kenar olmaz.

Ledünnî kelamıyla seyfullah beyan buyurulmuştur.

Onikinci hadis

أَدِيمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا
يَنْفِي الْكَبِيرُ حَبَثَ الْحَدِيدِ

(edîmül hacce vel umrate feinnehümâ yenfiyânîl fakra vezzunûbe kemâ yenfil kîru habesel hadîdi)

Ey ümmet u ashabım, hacca ve umreye devam edin.Nasıl körük demirin pası giderdiği gibi hac ve umre de fakirliği ve günahları giderir." Camiu's-sağîr Salat - 26 Kenzu'l-ummal C 5 11788

Bu hadisin ledünnîsi : Allah teala buyurdu :

إِنَّ أَوْلَىٰ بَيْتٍ وَضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِيَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ
إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا
مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

(inne evvele beytin vudıa linnâsi lellezî bibekkete mübâreken ve hüden lil âlemîne fihi âyâtün beyyinâtün mekâmü ibrahîme vemen dehalehû kâne âminen velillâhi alennâsi hıccül beyti menistetâa ileyhi sebîlen vemen kefera feinnellâhe ğaniyyun anil âlemîne) "insanları hakka tazim için yerde en evvel vaz' olunan bina Mekke'dekidir. Orada ayat-ı beyyinat makam-ı İbrahim vardır. Her kim o kudsi mekana girerse emindir. Yol cihetinden kudreti olan insana Allah için haccetmek farzdır. Kudreti olduğu halde terkederse nimete küfran etmiş olur. Cenab-ı Allah alemlerden ganidir." Al-i imran 96,97.

Şimdi Kabe'nin amiri celil, mühendisi cibril, banisi Halil, sâîsi İsmail.

Şimdi Cenab-ı Hakkın Mekkeye Bekke tabiri, şiddet-i bükadan kinayedir. Çünkü o mukaddes makama toplanan hacılar, fazla ağlayarak kalblerini masivadan temizlerler.

Şimdi yer kürenin yaratılış başlangıcı su üzerine arız olan beyaz köpük, Kabenin yeridir ki, yer kürenin menisi mukabilindedir. Bütün yer küre ondan külli cisim olarak zahir oldu. "وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ" (ve kâne arşuhû alel mâi)

arşı su üzerinde iken .. Hud-7 ayet-i celilesi şahittir. Keza ana rahmine inen meniden kalb hasıl olup ondan bütün cismin azaları zahir oldu. Ve onun üzerine beş zahiri ve beş batını hasseler ve şehvet, gazap gibi kuvvelerin başı ruh-u hayvanidir. Hayvaniyyetin zahiri tasarrufudur. Diğer hayvanlarla da müşterektir. Şimdi batını olan hakikat-i insaniyyesi, nefs-i natıka, ruh, akıl, kalb-i hakikidir. Bu dörtten en evvel vücuda taalluk eden muhabbet-i nefs-i natıkadır. Sonra dört aylık olduğunda vücudun tesviyesi unsurlarla tekmil olup وَتَفَجَّتْ فِيهِ مِنْ رُوحِي (ve nefahtü fihi min rûhî) ayet-i celilesinin (Hicr-29/Sad-72) içine de ruhumdan üflediğim zaman.. irşadıyla ruh-i sultani geldi. Bu ruh hayvanlarda yoktur. Sonra rüşd yaşına baliğ olduğunda, dimağa elestu'deki akl-ı kamil zuhur etti. Sonra akl-ı kamil delaletiyle hakikat-i kalbe iman zahir oldu.

Kabenin dört rüknü bu hakikat-i vücudumuzda batın olan hakikat-i insaniyemizle rabbul-beyti ziyaretir. Şimdi Mekke ki, Bekke'dir, zahir ve bedenimiz arız ve fanidir.

مُبَارَكًا (mübâreken) kaydı, hakikat-i insaniyemiz olan nefs-i natıka, ruh, akıl, kalb mübarektir ve bakidir. فِيهِ آيَاتٌ (fihi âyâtun beyyinâtün makâmü ibrâhîme) (Al-i Imran-97 Orada apaçık nişaneler ayrıca İbrahim'in makamı vardır) hakikat-i kalbiyemize feyz-i akdesden gelen tevhid ve ledünnî ilim ve ilahi marifetlerdir. مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ (makâmü ibrâhîme) olan aklımıza feyz-i mukaddesden olan hakikat-i Muhammediyyeden ahkam-ı şer'iyyedir.

وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا (ve men dehalehû kâne âminen) her kim bu dört hakikate nail olursa dünya ve ahirette emindir.

وَمَنْ كَفَرَ (ve men kefera) bu dörde küfran-ı nimet ederse dünya ve ahirette azaptadır. Cenab-ı Hak ise غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ (ğaniyyün anil âlemîne) Allah alemlere muhtaç değildir, (Al-i Imran 97) dir.

Şeyh-i Ekberin haccın esrarı hakkında şeyh Şibli ile mükalemesi :

S.1.Hacca akd u niyyet ettin mi? Evet. Yetmişiki dalalet fırkasının itikadından ehl-i sünnete akdettin mi ?

C. Hayır. Niyyetin fasiddir.

S.2.İhrama girdin mi? Evet. Ef'al ve sıfat ve zatından fani oldun mu ? Hayır. İhrama girmemişin.

S.3.Guslettin mi ? Evet. Nefs, ruh, akıl ve kalbini Hakdan başkasından temizledin mi ?

C.Hayır.Guslün fasiddir.

S.4. Mescid-i Haramı gördün mü ? Evet. Bütün haram

kılmanlardın tevbe ettin mi ?

Hayır. Mescid-i Harama girmemişsin.

S.5.Karadonlu Beytullahı gördün mü? Evet .Nurunun semada beytul-mamura ulaştığını gördün mü? Hayır. Beytullahı görmemişsin.

S.6.Lebbeyk allahümme lebbeyk dedin mi? Evet.Zat-ı Haktan cevabını işittin mi ?

Hayır.Lebbeyk dememişsin.

S.7.Hacerul esvedî musafaha ettin öptün mü ? Evet. Allaha musafahada kendini kaybederek cezbeyle nurun eseri elinde zahir oldu mu ? Hayır. Şu halde musafaha etmemişsin.

S.8.Yedi tavafda melekleri müşahede ettin mi ?

Hayır. Hakikaten tavaf etmemişsin.

S.9. Makam-ı İbrahimde iki rekat namaz kıldın mı ? Evet.

Hz.İbrahimin imametine uydun mu ?

Hayır. Namaz kılmamışsın.

S.10.Safa dağına çıktın mı? Evet. Kevni ve manevi illetlerden safi oldun mu ?

Hayır. Namaz kılmamışsın.

S.11.Merveye ulaştın mı ? Evet. Kalbine sekinet geldi mi ?

Hayır. Merveye uğramamışsın.

S.12.Tıraş oldun mu? Evet. Hırsını ve uzun emelini kestir mi? Hayır.Tıraş olmamışsın.

S.13.Safa ile merve arasında (hervele) edip koştu mu ?

Evet. Dünya zinetlerinden kaçtın mı ?

Hayır. Hervele yapmamışsın.

S.14.Arafatda vakfeye durdun mu? Evet.Nefs-i natikanı ve rabbini bildin mi?

C.14.Hayır. Arafata çıkmamışsın.

S.15.Müzdelife mescidine girdin mi ? Evet. **وَأَذْكُرُّ رَبِّيَ إِذَا نَسِيتُ** (vezkur rabbeke izâ nesîte) (Kehf-24). **Bunu unuttuğun takdirde Allah'ı an..nefsini ve masivayı unuttun mu?** Hayır. Müzdelifeye girmemişsin.

S.16.Minaya geldin mi ve kurban kestir mi ? Evet.

Nefsini ne suretle kurban ettin ?

Bilmem . Minaya gelmemişsin.

S.17.Şeytanı taşıdın mı? Evet. Cehaletini atıp bedeli ulum-u tevhid ve ledünnî kalbine geldi mi? Hayır. Taşlamamışsın.

S.18.Ziyaret tavafı ettin mi ? Evet. Rabbini görüp ikram edip ne ihsan eyledi ?

Bilmem.Ziyaret etmemişsin.

S.19.Veda tavafı yaptın mı? Evet. Nefsinden ve mekrinden külliyyen çıktın mı?

Hayır.Hacc-ı veda yapmamışsın.

S.20.İhramdan çıkıp hayvaniyyet elbisesini çıkarıp insaniyyet elbisesini giydin mi? Evet. Bundan böyle helal yemeğe azmettin mi ?

Hayır. İnsaniyyet elbisesini giymemişsin.

Ey şeyh Şibli, bir daha hac seferinde bu yirmi hakikati görerek hacedesin diyerek veda eyledi.

Rasûlullah (S.A.V) buyurdu:

**يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَحُجُّ أَغْنِيَاءُ أُمَّتِي لِلزُّهْمَةِ وَأَوْسَطُهُمْ لِلتِّجَارَةِ وَفَرَاؤُهُمُ لِلرِّبَا
وَفَرَاؤُهُمُ لِلْمَسْتَلَةِ**

(ye'tî zemânün alennâsi yehuccü ağniyâu ümmetî linnüz-
heti ve evsatuhum litticârati ve gurrâuhum lirriyâi ve fukarâuhum lilmes'eleti) Yani "ümmetimin üzerine bir

zaman gelecek ki zenginler tenezzüh için haccederler, orta hallileri ticaret için giderler, okuyucuları gösteriş için giderler, fakirleri dilenmek için giderler."

Onüçüncü hadis

إِذَا أَتَيْتَ الصَّلَاةَ فَأْتِهَا بِوَقَارٍ وَ سَكِينَةٍ فَصَلِّ مَا
أَدْرَكْتَ وَأَقْضِ مَا فَاتَكَ

(izâ eteytessalâte fe'tihe bi vagârin ve sekînetin fesalli mâ edrakte vagdı mâ fâteke)

"Ey ümmet u ashabım, namazı eda etmek için mescide vakar ve sekinetle gelin. İmamla yetiştiğin rekâtı kıl, yetişmediğini ikmal eyle." Kenzu'l-ummal C 7 20659

Bu hadisin ledünnîsi : Allah teala buyurdu : **إِسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ**

وَ الصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (isteînû blıssabri vessalâti innellâhe meassâbirîn) "Ey mü'min kullarım, sabır ve namazla haktan yardım isteyin. Zira Allah sabredenlerle beraberdir." Bakara-153.

Şimdi namaz üç kısımdır: 1-Namazın mahiyeti 2-Cismani namaz 3-Ruhani namaz.

Şimdi namazın mahiyeti : Feth-i vücud olan fatihanın başına beş mutlak külli isimlerin hakikatini bilip ilmen yakın, kalben iman ve itikad etmektir.

1- **الْحَمْدُ لِلَّهِ** (elhamdülillâh) daki lafza-i celal :

هُوَ إِسْمٌ ذَاتُ وَاجِبِ الْوُجُودِ الْمُسْتَجْمِعِ لِصِفَاتِ الْجَلَالِيَّةِ وَالْجَمَالِيَّةِ وَالْكَمَالِيَّةِ
(hüve ismü zâtin vâcibül vücûdil müstecmi li sıfâtil

celâliyyeti vel cemâliyyeti vel kemâliyyeti) yani celal, cemal ve kemal sıfatlarını cami olan vacibul vücud zatın ismidir. Namaz kılanın Allahu ekber diyerek kiblegahı bu makamdır. Mukayyed olan kulun mutlaka tazimidir. **وَالْهَيْكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ** (ve ilâhukum ilâhun vâhidun) (Bakara-163 ilahınız bir tek Allah'tır) üluhiyyet zuhur etmek yönüyle vahid. Cenab-ı Rasûl müşrikleri davette **الْإِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ** (lâ ilâhe illallâhül vâhidu) ile vasıflandırmıştır.

Onlar, **أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ الْهَاءَ وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ** (e cealel âlihete ilâhen vâhiden inne hâzâ le şey'un ucâbun) Yani "çok sayıda ilahları tek ilah yapmak şaşılacak şeydir" Sad-5. dediler.

رَبِّ الْعَالَمِينَ (rabbul âlemîn) nin halk üzerine mukaddes vazifesi beştir :

1-Biri telvinde sübut : **كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ** (külle yevmin hüve fî şe'nin) (Rahman-29) Sanı gör, günde yüzbin türlü sanat gösterir. Kendini bildirmek içindir, bu sanattan garaz **يُقَلِّبُ اللَّهُ**

اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ (yügallibullâhül leyle vennehâra) (Nur-44) geceyi gündüze çevirmek, gündüzü geceye çevirmek, hasılı zerreden arşa ve arz ve semalarda bulunan hareketler ve hareketsizlikler, mutlak rububiyyetin emri ve iradesidir.

2-Hakkın vücudu hakkında muhtelif fikirlerin birbiriyle ihtilafları, kavgaları ve rububiyyette yetmişüç fırka ihtilaflarının yetmiş ikisi dalalet, birisi hidayet fırkasıdır. Mümkinatın rızık hususunda diğer maslahatlarda nazır-ı rububiyyetidir.

3-Bütün akıl sahibi olan kullar mutlak rububiyyete bağlı

olup, diğer camitler, nebatlar ve hayvanlar bunların cümlesi, mukayyed olarak rabb-i haslarını tesbih ve zikirdedir.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ 4- (ve mâ halagtül cinne vel'inse illâ liya'budüne) "cinleri ve insanları rububiyyet-i mutlaka bilerek ibadet etsinler diye yarattım." Zariyat - 56.

Şimdi ubûdiyyet üç nevidir. Biri: Abd-i âsi, sırf nefsinin kölesi, cebbar, mütekebbir, ucub, riya. Reisleri Firavundur.

İki: Ubudiyyet lil-esbab:

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ

(züyyine linnâsi hubbuşşehevâti minennisâi vel benîne velganâtiril mugantarati minezzehebi velfıddati vel hayril müsevvemeti vel en'âmi velharsi) Kadınlar, evlatlar, altınlar, gümüşler, koyunlar, keçiler, develer,bağlar, bahçeler, eğrlenmiş atlar ki, bu altı puta tapanlar ikinci kuldur. (Al-i Imran-14)

Üçüncü: Abd-i mahızdır ki, nefsinin eşya köleliğinden azad edip, rabb-i mutlak kölesi ve kullarıdır. Hz. Niyazi: İbn-i vaktem ben ebul vakt olmazam, abd-i mahzam ben tasarruf bilmezem.

5-Hayatın umumi sebeplere bağlılığı: Mesela rızık-ı maddiyatta, bitki toprağa, hayvan bitkiye, insan hayvana bağlıdır. Manevi rızık ilim ve marifettir. Sebepleri enbiya ve varisi evliyadır. Çiftçinin toprağa tohum ekmesiyle bitkinin zuhuru gibi.

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ أَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الرَّارِعُونَ

tehrusüne eentüm teZRânehû em nahnuzzâriûn) ayetiyle mutlak rububiyetini beyan buyuruyor. "Ey çiftçiler, toprakta tohumu siz mi yoksa biz mi bitiriyoruz? Dilersek çürütüp mahrum kalırsınız." Vakıa 64-67.

Şimdi ahad ile vahid arasındaki fark: Ehadiyyet denizi sahilisiz, la taayyün kenzi mahfidir. "illetsiz, hikmet için, كُنْتُ كُنْتُ (küntü kenzen mahfiyyen feahbebtu en u'rafe) bilinmekliğime muhabbet edip, zat denizinden bir damla nurdan hakikat-i Muhammediyeyi yarattım. Onun bir damla terinden ezelden ebede kadar yarattım. خَلَقْتُكَ مِنْ نُورِي وَ خَلَقْتُكَ مِنْ نُورِي وَ (halagtüke min nûrî ve halagtul âlemîne minnûrike) hadis-i kudsi ile "Habibim nur-u zatımdan seni, ve alemleri senin nurundan yarattım." buyurdu. Bu görünen ve görünmeyen mülk ve saltanat hakikat-i Muhammediyenindir. Lakin tasarruf, Hak teala vahıdiyyete tenezzülüyle, Allahındır. فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا (fettehizhu vekîlen) (Müzzezzemmil-9 yalnız onun himayesine sığın) delilidir.

لَا فَاِئِلَ اِلَّا اللّٰهُ (lâ fâile illallâh) deriz, لَا فَاِئِلَ اِلَّا اللّٰهُ (lâ fâile illallâh) demeyiz. Çünkü Muhammed rasûldür ve mahluktur ve memurdur. Allah hâlıktır ve âmirdir. Muhammed (S.A.V) emri tebliğ'e memurdur. Hidayet Allahındır.

Şimdi كُنْتُ نَبِيًّا وَأَدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ (küntü nebiyyen ve âdemu beynel mâi vettıyni) Adem A.S. henüz balçık ve su halinde iken ben peygamberdim, hadisinin delaletiyle Hz. Rasûl evvelinin ve sonrakilerin ilimlerine vakıf olduğu

halde Zat-ı ahadiyyet deryasının ilmine nisbetle bir damladır. Böyle ekber ve azim olan künh-ü zatı mahlukun bilmesi muhaldır. Bütün enbiyanın ve varis-i evliyanın ilmi, hakikat-i Muhammediyye ilmindendir. Çünkü zat-ı hak hakikat-i Muhammediye vücudunu, kendisine bir miktar münasebet hasıl etmek için, kainatı yaratmazdan yüzbinlerce sene evvel (eddebenî rabbî feahsene te'dîbî) **beni rabbim terbiye etti, terbiyemi güzel yaptı**, bu kadar mertebeye nisbeten مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ (mâ arafnâke hakka ma'rifetike yâ ma'rûfu) **Ey maruf seni hakkı ile bilemedik,** Errahman (الرَّحْمٰنُ) yedi sübuti sıfatıyla arştan tasarruf edip bütün ruh sahiplerine hayat, ilim, irade, kudret, semi, basar, kelim sıfatlarından gelen feyzdir. Bizim hayatımız ruhtur. İlmimiz akıl, irademiz niyyet, kudretimiz takat, semi' kulak, basar göz, kelim lisandır.

Errahıym (الرَّحِيْمُ) sırf mü'minlerin kalbine feyz-i mukaddes sebebiyle iman ve îkandır. حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ. (harîsun aleyküm bil mü'mîne raûfun rahîimun) Size (Müminlere) çok düşkün ve onlara merhametli, şefkatlidir. **Tevbe - 128** delildir. مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ (mâliki yevmiddîn) Din gününün sahibidir (Fatiha -3) Bu mutlak külli ilahi isimler dünya ve ahirete şamildir. **أَشَدُّ الْجَلَامِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ الْأَوْلِيَاءِ** (eşeddül belâi alel enbiyâi sümmelevliyâi)

arifleri terakkisi, avam-ı mü'minin keffareti batın için nimettir ki, beliyedir. Süt emen çocuk arız olan hastalıktan hissen elem duyar. Ana babası hayalen ve makulen elem duyar. Elem duyması çocuk cihetinden keffarettir. Kabir azabı da hissi olmayıp hayali ve batınidir.

Bu beş külli isim hassaten hakka aittir.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (iyyâke na'büdu ve iyyâke nesteînu)

(Fatiha-4) Kul ile Hakka racidir. Kul ibadeti كُ zamiri olan vahide, kul ise beş zahiri ve batını hasseleriyle cem'iyetle ibadet eder.Yalnız lisanı إِيَّاكَ نَعْبُدُ (iyyâke na'büdu) dese diğer azaları başkasıyla meşgul olsa, vahid olan mabud قَوْلُ الْمُصَلِّينَ (feveylün lil musallîn) ile huzurundan uzaklaştırır. Kul الْحَمْدُ لِلَّهِ (elhamdulillâh) dediği makam-ı üluhiyyete, إِيَّاكَ نَعْبُدُ (iyyâke na'büdu) makam-ı rububiyyete, وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (ve iyyâke nesteîn) makam-ı rahmaniyyete, إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (ihdines-sirâtel müstegîym) makam-ı rahimiyyete, صِرَاطَ الَّذِينَ

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ (sirâtellezîne en'amte aleyhim ğayril mağdubi aleyhim veladdâllîne) makam-ı malikiyyete, kul amin - آمِينَ der , اسْتَجِبْ دُعَاءَنَا يَا

رَبِّ الْعَالَمِينَ (istecibduâenâ ya rabbel âlemîn) ile buraya kadar kul kayyumiyyete müsterektir. Ruku' ve sücud sırf

kulun fenafillah makamıdır.aczini ve fakrını isbat eder. Teşehhüd de Hz.Rasûlullah'a tazim ve tekrimdir ki, cem'ul cem' makamıdır.

Ondördüncü hadis

إِذَا اسْتَيْقَظَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّيْلِ وَأَيَقَظَ أَهْلَهُ فَقَامَا فَصَلَّيَا
رَكَعَتَيْنِ كُتِبَا مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ

(izesteygazar racülü minelleyle ve eygaza ehlehü fegâmâ fesalleyâ rek'ateyni kütibâ minezzâkirinellâhe kesîran vezzâkirâti)

"Kişi gece uykusundan uyandığı vakit eşini de uyandırıp kalkıp ikişer rekat namaz kılsalar, Allah teelayı çok zikreden erkek ve kadınlardan yazılırlar." Buhari Leyletü'l-kadr-5 Müslim İtikaf -7 Ebu Davud Tatavvu' 18 Nesei Kıyamu'lleyl -5

Bu hadisin ledünnîsi : Allah buyurdu :

فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

(feegîmunessalâte innessalâte kânet alel mü'minîne kitâben mevkûten) Yani "Namazı ikame edin. Çünkü namaz mü'minler üzerine vakit vakit farz kılınmıştır." Nisa-103. Vaktin tarifi : Vakit zamanda farzı mukaderdir. فَالْوَقْتُ

(fel vaktü farzun mukadderun fizza mâni) Efendimiz S.A.V. buyurdu.

إِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ

(innezzemâne gadistedâra kehey'etihî yevme halegallâhus-

semevâti vel arda)

Yani "Zaman Allah tealanın yarattığının başından beri heyetle devr eder.O dairenin başı, ortası, sonu bilinmeidiği gibi, daireden murad arş-ı azamdır. Daima devr eder. Müdebbiri rahmandır. الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى (errahmânu alel arşisteva)

(inne iddeteşşühûri indellâhisnâ aşera şehran) Yani Allahın ilminde ve levh-i mahfuzda oniki ay takdir etti. Yerleri ve gökleri takdirinde. Tevbe-36. Burası, şey'iyet'üş-şüyun'dur. Halkın zuhuruyla şey'iyet'ul-vücut oldu.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ (vessemâi zâtil burûci) (Buruc-1 Burç sahibi semaya yemin olsun) arşın havlinde oniki burç ki, oniki istasyon sabittir. Yedi gezegen tren mesabesindedir. Her halde burçlara uğrar. Mesela istanbul'a gitmek için İzmirden tren istasyonlara uğrayarak Haydarpaşa'ya yetişir.

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (veşşemsü tecrî limüstekarrin lehâ zâlike takdîrul azîzil alîmi) (Yasin-38 güneş kendisi için belirlenen yerde seyrederek) güneşin de makarri arştır. Orada secde eder. İstasyon memuru olan rahman hareket emrini verirse derhal harekete gelir. Kıyamet koptuğu vakitte "إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ" (izeşşemsü küvvirat veizen nücûmün kederat) yani güneşe hareket emri verilmeyince, güneş dürülür. Yıldızlar da düşer(Tekvir 1-2) وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ. (ve'bud rabbeke hattâ ye'tiyekel

yekînu) Sana yakın gelinceye kadar rabbine ibadet et. Hıcr-99. Şimdi yakinin gelmesi hayvani ruhun ölümü demektir. مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَتْ قِيَامَتُهُ (men mâte fegad gâmet gıyâmetühû) **Her şahsın münferiden ölmesi, küçük kıyamettir.** Feyyaz-ı mutlak olan güneşin alemden izalesiyle bütün alemlerin helaki, büyük kıyamettir.

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ (ferciil basara hel tera min futûrin) (Mülk-3 gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görüyor musun?) ayetinin beyanı üzere "ey unsurların karanlığında hapsolunan nefs-i natika, sana verilen görme kuvvetiyle vakitleri mevhumu olarak tayin et" Şimdi yerin perdesi olan gecenin izalesiyle güneş doğar. Doğduğu yere meşrik, aydınlattığı araziye de doğu denir. Sabah namazının vakti, doğmadan evvel zeval vaktine kadardır. İnsanın da kemali kırka kadardır ki, peygamberlere nübüvvet kırkda gelmiştir. أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ (egimissalâte lidülûkişşemsi) (İsra-78) gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırınca kadar belli vakitlerde namaz kıl) dülûk, güneşin zevalden sağa meyli demektir. Öğle vaktinin başlangıcıdır. Ta ki, her şeyin gölgesi iki kat olunca ikinci vakti gelir. Güneşin batmasına kadar kılınır. Güneşin battığı yere mağrib, karanlandığı yere batı denir. Akşam namazının vakti mağribden kıvılcık kayboluncaya kadar, yatsı vakti gelir ki, subh-i kâzibe kadar kılınır.

Yine gözümüzde güneşi müşahede ederiz. Hıdır ellez gününden başlar. Hergün birer ikişer dakika evvel doğar. Kasıma kadar altı ay uzar. Kasımdan itibaren birer ikişer dakika geç doğar. Geceler kısalmır. Sonbahar ve kış gecenin

hükümündedir. وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (veşşemsu tecrî limustekarrin lehâ zâlîke takdîrul azîzil alîmi) (Yasin-38 Güneş kendisi için belirlenen yerde seyrederek) ayetinin işaretiyle istikrarı arştır. Müdebbiri azîz ve alîm olan rab, her gün hareket emri verir. Bu suretle cereyan eder.

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ (vel gamera gaddernâhu menâzile hattâ âde kel urcûnil gadîmi) yani "Aya yirmi sekiz menzil takdir ettik. Yeni gelen ay da hurma dalının inceliği gibi kaybolarak doğar". Yasin-39.

Gözümüzün görüşüyle ayları tayin ederiz.

سُومُوا لِرُؤْيَيْهِ وَأَفْطَرُوا لِرُؤْيَيْهِ (sûmû liru'yetihi ve eftirû liru'yetihi) emr-i rasûl ile "Ramazan ayını gördüğünüzde oruç tutun, şevval ayını gördüğünüzde iftar edin." buyurmuştur.

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتٍ لِّمَنْ حَسِبَ فَإِن يَّأْتِيكُمُ اللَّيْلُ فَاصْبِرْ إِنَّ نَجْمَكُم مِّنَ النَّجْمِ الْمُونِ (vecealnel leyle vennehâra âyeteyni femehavnâ âyetelleyleli vecealnâ ayetennehâri mübsiraten litebteğû fazlen min rabbiküm velite'lemû adedessinîne vel hisâbe) "gece ve gündüze alamet için güneşi ve ayı yarattık. Fakat ayın ziyasını mahvettik. Güneşe ilavesiyle güneşin ziyası fazla oldu. Sizin seneleri, ve ibadet hususunda rabbinizden mükafat kazanmak için mevsimleri bilmenizdir". İsra-12. Hac mevsimi, oruç mevsimi sizin için meçhûl olurdu. Fakat eflakda değişiklik yoktur. Ancak değişiklik sizin mevhum nazarınızdadır. Cenab-ı Rabbul-

alemin ...bu kainatı ve inkılabı bizim nazarımızda mevhum ve hayallerdir. Zat-ı Hak şu anda eski olduğu gibi sabittir.

(ve lâ yemdi aleddeyyâni vâgtun ve ezmânun ve ahvâlun bihâlin) Din ve şeriatin müessisi olan Allah üzerine vakit, zaman ve halden geçmesinden münezzehtir. Rumi mart dokuzundan (ki sultan nevruzdur) ilkbahar ve yaz da dahil olduğu güneşin rahman dan aldığı emir üzerine ilkbaharda arzımızı yeşillerle güllük gülistanlık, yaz vaktinde gıdamızı temin için, Hz.Mikailin idaresi altında bütün ruh sahiplerinin rızıklarını teslim ve tayin eder. Akıl sahiplerinin kazançlarıyla, ruh sahibi hayvanların rızıkları kazançsız hibe olunmuştur. Kasımdan sultan nevruza kadar sonbahar ve kış vakitlerinde, istirahat ve ubudiyyet vakitleridir ki, وَصَبَّحَهُ لَيْلًا طَرِيلاً (vesebbihhü leylen tavîlen) uzun gecelerde rabbini tesbih et. İnsan- 26 buyurmuştur. Fakat gündüzlerin uzaması, kasımın dokuzundan haziranın dokuzuna kadar uzar. Üç gün duraklama yapar. Haziranın on ikisinde günde birer ikişer dakika kısalır. Ta ki, kasımın dokuzuna kadar devam eder.

Şimdi ilahi fiillerin eşyada tasarrufunu bu suretle bilmek, tevhid-i e'fal imandır.

Onbeşinci hadis

إِذَا أُدْخِلَ رَجُلٌ قَبْرَهُ فَأَتَاهُ مَلَكَانِ فَقَالَ لَهُ إِنَّا ضَارِبُوكَ
ضَرْبَةً إِمْتِلَاءً قَبْرَهُ مِنْهَا نَارًا فَتَرَكَاهُ حَتَّى أَفَاقَ وَذَهَبَ عَنْهُ
الرَّغْبُ فَقَالَ لَهُمَا عَلَى مَا ضَرَبْتُمَانِي فَقَالَ إِنَّكَ صَلَّيْتَ
صَلَاةً وَأَنْتَ عَلَى غَيْرِ طَهُورٍ وَ مَرَرْتَ بِرَجُلٍ مَظْلُومٍ فَلَمْ
تَنْصُرْهُ

(izâ üdhile raculun gabrahû feetâhu melekâni fegâlâ lehû innâ dâribûke darbeten imtelee gabruhû minhâ nâren feterakâhu hattâ efâga vezehebe anhurrağbu fegâle lehumâ alâ mâ darabtumânî fegâle inneke salleyte salâten ve ente alâ ğayri tahûrin ve merarte bi raculin mazlûmin felem tensurhu)
"Kişi kabrine konulduğunda hemen iki melek gelip biz seni döveceğiz diyerek hemen o kişiye bir darbe vururlar. Kabri ateşle dolar ölü ifakat buluncaya kadar beklerler. Dövülen kişiden korku gidince meleklere beni niçin dövdünüz, dediğinde, sen namazı taharetsiz kılardın, bir mazluma uğradığında ona yardım etmezdin" dediler.
Tirmizi Cenaiz - 70

Bu hadis-i şerifin ledünnîsi : Allah teala buyurdu : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

أَمْثُوا إِذَا قُتِمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ
إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَاءَ مِنْ يَدَيْكُمْ فَأَغْسِلُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ (yâ eyyühellezîne âmenû izâ gumtüm
İlesalâti feğsilû vücûhekum ve eydiyeküm ilel merâfigi vemsehû biruûsikum veercileküm ilel ka'beyni) "Ey mü'min
kullarım, maneyi huzuruma namazla gelmeye niyet
ettiğinizde yüzlerinizi yıkayın ve ellerinizi dirseklerinize
kadar, başınıza mesh, ayaklarınızı topraklarınıza kadar
yıkayın." Maide-6.

Şimdi taharet temizliktir ki, kötü sıfatlardan soyunup güzel
sıfatlarla güzelleşmektir. Bu da hissi (ki maddi) vücudunu
temizlemek, abdestte dört azayı yıkamaktır.

Gusülde bütün bedeni yıkamaktır. Manevi temizlik,
Rahmanın bakacağı yer olan kalbi masivadan temizlemektir.

Şimdi temizlik suyla olduğundan suların çeşitlerini bilmek
lazımdır. 1-Yağmur suyu, 2-Kuyu, çeşme, ırmak suları, 3-
Deniz suyu, 4-Maden suyu.

Şimdi yağmur suyu, peygamberlere vahiy, velilere ilhamla
gelen şer'i-ledünnî hükümlerdir. Tevhid ehli hazret-i cem'de
şeriatin sırlarını onda keşfeyleyler. Çeşme, kuyu suları,
müctehidlerin akıl ve fikirle ictihadlarıdır ki, zannîdir.
Çünkü bir meselede ihtilaflarıdır ki , Şafii'ye göre, abdestli
olan bir kimse mutlak kadının eli temas etmesiyle derhal
abdesti bozulur. Delili Kur'an'ın zahiri olan **أَوَلَيْسَ لَكُمُ النِّسَاءُ** (ev
lâ mestümün nisâe) (kadınlara dokunduğunuzda.. Nisa -43)
ayetidir. Ayeti te'vil edip cinsi temas manası vermiştir.
Mutlak su yağmur, çeşme, kuyu sularıdır. Temizlik caizdir.
Mukayyed su gül suyu, üzüm suyu, kavun, karpuz sularıdır
ki, her ne kadar aslında temizse de ittifakla abdest, gusül

gibi hadesten temizlik caiz olmaz.

Şimdi suya karışan karpuz ve kavun suları, mutlak su ile
karışıp suyun tadını bozarsa abdest caiz olmaz. Süt gibi hem
tadını, hem rengini, hem kokusunu bozarsa yine caiz olmaz.
Sirke gibi hem rengini, hem tadını, hem kokusunu bozarsa
yine caiz olmaz. Su çoğunlukta olursa, cümlesinde abdest
caiz olur.

Deniz suyunda ihtilaf vardır.1-Abdest caiz değildir.
Delilleri, suyun tadını bozar. Batında deniz suları gadab-ı
ilahiden yaratılmıştır. Gadap ise şeytan gibi Allahtan
uzaklaştırır. Abdest ise Allaha yaklaşmak içindir. Bu
mezhebe göre deniz suyundan abdest caiz olmaz.

Cevazına hüküm veren mezhep, tevhid deryasına dalmış,
لَقَاعِلَ الْإِلَهِ (lâ fâile illellâh) demiş, makam-ı cem'dedir. Bu
makamda Hz.Niyazi'nin :

Kahr u lutfu şey-i vahid bilmeyen çekti azap,
Ol azaptan kurtulan sultanlar anlar bizi.

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا (rabbenâ mâ halagte hâzâ bâtilen) (Al-i
Imran-191 rabbimiz sen bunu boşuna yaratmadın) diyerek,
eşyada asl olan temizliktir, deniz suyuyla abdest alırlar.

Şimdi ellerini dirseklerine kadar yıkamak, mutlak su ile ki,
müctehidlerin beyanı üzere zahiren yıkamaktır, batınen
yıkamak.

İrşad ehlinin yağmur suyuyla abdest demek, sağ eliyle
kerem, cömertlik, seha suyuyla, sol elindeki cimrilik, hırs,
tamahını yıkamaktır. Cimri her ne kadar zahiren zahir
suyuyla abdest alıp namaz kılsa, cennete girmez. Delili : y

يَدْخُلُ الْبَحِيلُ الْجَنَّةَ وَلَوْ كَانَ عَابِدًا (lâ yedhulul bahîlul cennete velev kâne âbiden) buyurmuştur.

Ellerini dirseklerine kadar yıkamada iki mezhep vardır :

1-Dirseklere kadar derken **إلى** kelimesi gayet mugayyada dahil değildir. Dirseklerden yukarısı dahil değildir. **أَتَمُّوا الصَّيَامَ إِلَى الْإِثْمِ** (etimmussiyâme ilelleyleli) (Bakara -187 sonra akşama kadar orucu tamamlayın) ayetinde gayet mugayyada dahil olmadığı gibi. Abdest ancak dirseklere kadardır. Batında mana Cenab-ı Hakkın dirsekleri yaratması esbab halkına sebeptir. Bu mezhep esbabı müsebbibden bilip kalpleri sükûnettedir.

2-Aşırılığa gidip koltuklarına kadar suyu ulaştırırlar. Batında nisbeti, "imanla bizim bütün kuvvetimizle çalışmamız lazımdır," derler.

Şimdi mazmaza ve istinşaklar :

Mazmaza (ağıza su almak): Lisandan sadır olan küfür, yalan, gıybeti, imana zıt ahlakları tarikat suyuyla mazmaza etmektir.

İstinşak (buruna su almak): Burnundaki kibir ve gururu ubudiyet, fakr ve acz suyuyla yıkamaktır.

İmdi bu zahiri ahkam-ı şer'iyye mahsûsattır. Zahiriden batına sirayet eder. Fakat batını hükümler manadır. Batından zahire zuhur etmez. Her halde zahir-i şeriat olmayınca batın-ı hakikat zuhur etmez. Şimdi yüzleri yıkamak farzdır. İnsanın yüzü dikey olarak, alınının üstünden, adeta saç biten yerinden çenenin nihayetine kadar, yatay olarak da iki kulağın yumuşaklarının arasındadır. Şimdi sık olan sakal, bıyık ve kaşın altları yüzden haricen görünmediklerinden, abdestte

bunları yıkamak lazım değildir. Lakin sakalları seyrek köseler gibi yüze ulaştırmak lazımdır. Şimdi yüzün yağmur suyuyla yıkanması, Allah tealanın nazargahı olan kalbi masivadan yıkamaktır.

مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ اللَّهُ فَمَعِينُهُ فِي الدَّارَيْنِ اللَّهُ وَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ غَيْرُ اللَّهِ فَخَصَمُهُ فِي الدَّارَيْنِ اللَّهُ (men kâne fî galbihî allâhu femuînühû fiddâreyni allâhu ve men kâne fî galbihî ğayrullâhi fehasmuhû fiddâreyni allâhü) **yani bir kimsenin kalbinde Allah sevgisi masiva olursa, iki cihanda hasmı Allah olur.** İmdi başı meshetmede ihtilaf yoktur.

وَأَمْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ (vemsehû bi ruûsikum) (başlarınızı mesh edin Maide-6) yalnız miktarında ihtilaf vardır. Kimi yarısını, kimi üçte birini, kimi dörtte birini, kimi tamamını kaplama meshi farz der. Çünkü başbütün vücudun reysidir, arşidir.

وَرَبُّ الْعَرْشِ فَوْقَ الْعَرْشِ وَلَكِنْ بِلَا وَصْفِ التَّمَكُّنِ وَأَنْصَالَ (ve rabbul arşi fevgal arşi velâkin bilâ ğasfut temekkûni vettisâli) yani Rabbın arşta tasarrufu aklın başta tasarrufu, lakin yoktur mekanı, hem yoktur ittisali. Bütün vücut başa muhtaç, başın hakimi akıl vücut cinsinden olmadığından yıkanmaz. Cenab-ı Hak rütbesini büyötmek için abdestte meshedilmesini kafi gördü. Sofiyye mezhebine göre **بِرُؤُسِكُمْ** (biruûsikum) deki ba

= ب zaittir. Başın tamamını kaplama mesh lazımdır. Çünkü kulun rakabesi rabbının elindedir.

مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا (mâ min dâbbetin illâ hüve âhizun bi nâsiyatihâ) Hud-56 delildir. Hanefiyyeye göre, başın